



Недавна криза око питања суверенитета над Фокландским острвима између Аргентине и Велике Британије која је поново доспела у жижу светске јавности и која је умногоме узрокована проценама геолога да испод океанског дна у близини овог архипелага почивају огромне резерве природног гаса и нафте, представља само једну у низу бројних епизода трке око природних извора за коју смо видели какво је зло донело народу Ирака. Све ово потврђује да ћемо у блиској будућности, како се светске резерве фосилних горива полако али сигурно исцрпљују, присуствовати јачању тензија које би врло лако могле да кулминирају ратовима који би се у будућности водили око црног злата, и то много пре него што почну озбиљни сукоби око све мањих залиха пијаће воде како процењују стручњаци и футуролози. Ово само илуструје човекову похлепу која не познаје границе. Поменимо само локације попут Арктика и Антарктика, које су до сада биле доступне само истраживачима, авантуристима и научницима који у тим суровим условима неуморно спроводе експерименте, нарочито имајући у виду бројне базе на Антарктику, а које сада полако постају игралишта за највеће светске силе.

Историја сукоба око извора

Међутим, тензије око права на експлоатацију природних извора не карактеришу само крај двадесетог и прву деценију 21. века. При томе имамо на уму свакако геостратешки значај нафтних извора на Кавказу који су представљали циљ нацистичким групама армија које су заустављене код Стаљинграда. Слично томе, огромни гиганти попут Шела и осталих мултинационалних компанија, показали су да су у стању да експлоатацију нафте наплате у крви Ирачког народа. У свом одличном тексту “Нафтне компаније у Ираку”, Џејмс Паул наводи листу од седам сукоба који су се у Ираку водили око драгоцених извора нафте почевши са колонијалним сукобима који су се водили у току првог светског рата закључно са америчком окупацијом Ирака 2003. год.

Поменути аутор своју анализу почиње следећим речима: “Сједињене Државе и Уједињено Краљевство нису покренуле рат у Ираку из званичних разлога. То је сасвим очигледно. Светска супер сила и њен кључни савезник нису реаговали зато што су страховале од оружја за масовно уништење у арсеналу ирачке владе, или њених веза са терористичком организацијом Ал Каида, нити су ратовале да би увеле демократију на Блиски Исток, регион у коме су владе ових земаља подржавале реакционарне монархије и сурове диктаторе, укључујући и самог ирачког председника Садама Хусеина.” “Време је да оставимо по страни бесмислене дебате о “неуспеху обавештајних служби” и да размотримо дубље разлоге конфликта...Неколико фактора довело је до рата за нафту:

огромни, дугорочни политички утицај нафтних компанија, тесне везе између компанија и влада њихових земаља, дуга историја претходних сукоба и ратова око ирачке нафте као и огромне потенцијалне исплативости ирачких нафтних поља”. [1]

Ратне и политичке игре око Северног пола

Оно што највише забрињава, међутим, јесу потенцијални сукоби у будућности који ће се водити око огромних и још неслућених природних потенцијала Арктика и Антарктика, упркос помирљивој изјави бившег председника СССР-а Михаила Горбачова датој у говору приликом посете граду на обали северног мора Мурманску поводом церемоније доделе Лењиновог ордена и ордена Златне Звезде овом граду 1987. год.”...Научно истраживање Арктика је од изузетног значаја за читаво човечанство. Ми имамо богато искуство у овој области које смо спремни да поделимо. За узврат интересују нас истраживања са осталим под-Арктичким земљама и земљама на северу. Већ имамо програм научне сарадње са Канадом...”

Наравно, 1987. Русија је свакако била свесна од коликог значаја су истраживања Арктика и ако помирљиви говор Горбачова није много помогао у стишавању страсти. У том погледу, од краја осамдесетих година и завршетка хладног рата, одржано је небројано много конвенција, научних скупова и потписано је безброј споразума и декларација. Поменимо само две: “Илусат декларацију која је донешена на Арктичкој конференцији у гренландском граду Илусату у мају 2008. год. у којој између осталог стоји: “пет обалских земаља заједно са другим заинтересованим странама тренутно блиско сарађују на Арктику. Ова сарадња укључује прикупљање научних података у вези континенталног гребена, заштиту водене средине и друга научна истраживања. Радићемо у циљу јачања ове сарадње која је базирана на обостраном поверењу и транспарентности...”

Декларација коју је усвојио Европски Парламент октобра 2008. год. и која се тичала питања управе над Арктиком у своје две тачке помиње следеће: “геополитички и стратешки значај Арктичког региона све се више повећава, на шта указује и постављање руске заставе на морском дну северног пола у августу 2007. год.”. Али следећа тачка декларације нарочито је индикативна у погледу јачања будућних тензија у вези са огромним, још увек неискоришћеним природним богатством : ”регион Арктика може садржавати око 20% неоткривених светских резерви нафте и гаса”. [2]

Руси су, на челу са Владимиром Путином и Димитријем Медведевом, свакако свесни овог огромног значаја светских резерви нафте и природног гаса које почивају испод леденог арктичког покривача. Руски стратези су у сваком случају врло добро проценили значај ових конвенција и конференција чије резолуције неће имати никакву тежину када у скоријој будућности несумњиво буде наступила криза око фосилног горива што ће резултовати новим тензијама и сукобима.

У том погледу, Владимир Путин је приликом своје последње годишње конференције за штампу у својству актуелног председника фебруара месеца 2008. год. изјавио: "У погледу наших истраживања, сигурно је да је наш циљ да покажемо да Руска Федерација има право на део гребена, али ћемо поступати у складу са међународним правом, под патронатом УН". [3] У том циљу се Руска научна експедиција, о којој се пуно говорило и која се састојала од две мини-подморнице, спустила приликом осмочасовног зарањања на дно океана испод пола и при том је, осим прикупљања научних података, поставила малу руску заставу као симбол претензије на ову територију. Наравно, Русија је желела да овим чином стави до знања својим ривалима у будућој трци за нафтним изворима да је ово део њене територије и да је спремна да брани своје право на део арктичког гребена.

[4] Ова огромна територија, за коју Русија тврди, у геолошком погледу, представља природан наставак континенталног гребена, према проценама садржи чак и до 25% светских залиха нафте и гаса, које ће према проценама америчких научника постати доступне у ближој будућности услед топљења леда које је узроковано глобалним отопљавањем.

У свом тексту "Освајање северног пола", Мауро де Бонис наглашава да је Москва планирала да резултате истраживања, по којима је сибирска континентална платформа са северним полом повезана гребеном по имену Ломоносов, представи Уједињеним Нацијама, што ће представљати процес који би требао да се оконча најкасније до 2012. год, како би стекла међународно право да експлоатише готово четвртину светских резерви фосилног горива. "Побадање руске заставе на најсевернијој тачки планете августа прошле године и почетак сакупљања доказа да Русија има право да припоји и експлоатише велики део Северног леденог мора проузроковали су праву правцату битку регионалних сила". [5] Поменути аутор у тексту помиње да су суседне земље одлучне да спрече Русију да постане арктичка сила. Пре свега при томе се мисли на Сједињене Државе и Канаду али наравно и на скандинавске земље попут Норвешке или Данске. Ако све буде протекло онако како то планирају Руси, ова земља моћи ће да експлоатише готово милион квадратних километара овог огромног подручја. Заједничко обележије свих земаља арктичког круга јесте да желе да истакну своје присуство на узбурканом Арктику. У том циљу је НАТО пакт у септембру 2007. год. у Норвешкој извео вежбу која је требала да представља одговор на руске претензије. Наравно, Москва није остала само пуки пасивни посматрач, тако да је Русија у арктичким водама одмах одржала краће маневре са дванаест стратешких бомбардера типа ТУ-95. Током јануара 2008, послато је још осам борбених авиона који су симулирали борбу против непријатељских

авиона који нападају руске бродове у поларним водама. Потом су уследили извиђачки летови поменутих типова бомбардера дуж Аљаске који су били праћени ловцима Северно атлантског пакта.

Руских војни потенцијали на обалама Северног мора заиста су огромни. Најважнија лука и база јесте град Мурманск. Уз помоћ сателита могу се видети огромни војни комплекси и лансери против авионских ракета С-300 као и инсталације које представљају подморничке базе као и аеродроме на којима су базирани стратешки бомбардери. [6] Ови војни потенцијали увелико премашују потенцијале НАТО пакта на северу Европе. Најјача војна база на коју алијанса може рачунати налази се унутар арктичког круга на северу Норвешке. То је аеродром који може примити и до 200 борбених летелица и чија је инфраструктура грађена још током хладног рата. Норвешка располаже са нешто преко педесет ловаца Ф-16 америчке производње мада планира да своје ваздухопловне снаге осавремени увођењем у наоружање најновијег америчког ловца пете генерације ЈСФ односно Ф-35. Међутим, Аљаска представља нешто сасвим друго. Наиме, ова америчка савезна држава која се простире на територији од милион и по квадратних километара располаже такође импресивним војним потенцијалом. САД на Аљасци располажу са бројним ваздухопловним базама у којима су стационарани углавном ловци пресретачи Ф-15. Недавно је на Аљасци стационарана и јединица најсавременијих борбених авиона Ф-22 "Раптор". Гомилање војних потенцијала далеко на северу унутар арктичког круга говори о претензијама најјачих светских сила у овом огромном подручју.

Током маја 2009. год, НАТО је одржао заједничку војну вежбу близу шкотске обале у Северном мору које је повезано са норвешким морем које представља део Северног Леденог Океана. У вежби је учешће узело више од 20 ратних бродова, 75 авиона, бројно војно особље, док су са друге стране Атлантика у јуну исте године, САД спровеле маневре под именом "Северна граница", које су укључиле више од 200 авиона, укључујући стратешке бомбардере Б-52, ловце Ф-16 као и бројне хеликоптерске снаге. Осим тока у аљаском заливу патролираће амерички носач авиона "Џон Стенис". Поменути носач располаже са више од 70 морнаричких авиона заједно са особљем од готово пет хиљада морнара. [7]

Резерве неће трајати вечно

Бивши председник Руске Федерације Владимир Путин као и бивши председник САД Џорџ Буш су приликом сусрета на самиту одржаном у америчкој савезној држави Мејн, 2007. год. највећи део времена провели у дискусији која је била посвећена начину на који

се могу превазићи растуће тензије између две земље везане за област Арктика које би евентуално могле измаћи контроли.

Русија је истакла право на преко милион квадратних километара ледом прекривеног арктичког морског басена. Претензије нису територијалног типа, већ се тичу огромних резерви фосилног горива које почивају испод дна арктичког басена прекривеног леденом капом. Ове новооткривене енергетске резерве имаће кључну улогу у погледу светских глобалних резерви с обзиром да ће постојеће резерве нафте и гаса нагло опасти у наредних двадесет година.

Русија располаже са највећим светским резервама гаса али је она исто тако и други највећи светски извозник нафте одмах после Саудијске Арабије. Међутим, према проценама њене резерве ће почети да опадају након 2010. год. Руски министар за енергетику процењује да ће њене постојеће нафтне резерве пресушити до 2030. год.

Наравно, друге земље се суочавају са још драматичнијом ситуацијом. Наиме, резултати пројекта анализе светских залиха енергије, који је спроведен 2005. год. говоре да ће америчке нафтне резерве трајати још око десет година уколико арктички природни резервати не буду доступни за експлоатацију. Норвешке резерве могу потрајати још око седам година а британске резерве, које се налазе у Северном мору, неће трајати дуже од пет година што представља главни разлог зашто ће арктичке резерве, које су до сада углавном неистражене, бити од кључног значаја када је у питању енергетска будућност наше планете. Научне процене говоре да поменута територија садржи више од 10 милијарди тона седимената природног гаса и нафте. Гребен се налази на дубини од 200 метара а препреке које се намећу будућој експлоатацији изгледају савладиве, нарочито уколико светске цене нафте остану на садашњем нивоу, преко 70 америчких долара по барелу. [\[8\]](#)

Американци никада нису пристали да учествују у мисијама које су за циљ имале хидрографска и геолошка мапирања дна мора испод северног пола тако да ће то Американце по аутоматизму оставити ван игре када је у питању међународно право, што ће за последицу имати то да САД неће имати право учешћа у дебати у УН приликом разматрања руских доказа и тврдњи да Русија има право на експлоатацију ових немерљивих залиха природног богатства. Међутим, много пута смо се уверили да САД не само да не поштује међународно право и одлуке УН, већ и да их директно крши али Русија ипак није земља чије војне, материјалне, стручне и научне потенцијале треба занемарити тако да ћемо у ближој будућности дефинитивно присуствовати јачању тензија и латентних сукоба између највећих светских сила када је у питању Арктик.

Наравно, сасвим је јасно какав ће утицај по природу и живи свет имати ове планиране безобзирне експлоатације природног гаса и нафте на далеком северу. Ово ће као последицу имати још већи штетни утицај на климу као и на ретке и угрожене животињске врсте које насељавају далеки север, нарочито уколико се узме у обзир да и резервати више неће бити сигурни што можемо наслутити из горе наведених процена. Али када је човекова похлепа и имала граница?

Потенцијални сукоби око Антарктика

Поред поменутог Арктика и Северног пола не смемо заборавити једно још веће и пространије подручје. Наравно, у питању је огромна територија Антарктика, петог континента по величини чија површина износи 14.120.835 km². Антарктик још увек представља девичанску територију на коју су око одавно бациле све светске силе. Међутим, услед тешкоћа које се тичу изолације и сурове климе која влада на Антарктику, где се температуре редовно спуштају испод 60

° Ц овај континент је насељен једино научницима који бораве у бројним међународним истраживачким базама на овом континенту. Совјетски метеоролози су 1958. на научно-истраживачкој станици

“Пионирскаја” измерили температуру ваздуха од – 87.5

°

С, а 1963. измерили су апсолутно најнижу температуру на Земљи која је износила чак - 90

° С.

Услед свега овога Антарктик свакако није представљао подручје које је било од претераног територијалног интереса за светске силе, међутим, са наступом енергетске кризе која ће у блиској будућности бити изазвана несумњивим смањењем светских залиха енергената све се ово врло лако може променити.

Не постоје тачне процене залиха енергената на Антарктику из сасвим разумљивих разлога, али наравно за очекивати је да ово огромно пространство по својим енергетским потенцијалима далеко надмаши Арктик, тако да је сасвим извесно да ће и Јужни пол у не тако далекој будућности доспети у жижу интересовања светских мултинационалних корпорација али свакако и држава које ће настојати да своје територијалне претензије прошире и на Антарктик.

Што се тиче међународних споразума, на основу Антарктичког Споразума, који је потписан у Вашингтону 1. децембра 1959, и који је ступио на снагу 23. јуна 1961. год, Антарктик је дефинисан као неутрална територија на којој је забрањено извођење било каквих војних маневара. Поменути уговор истиче 2041. год. Од 2004. год. седиште секретеријата који је задужен за спровођење поменутог споразума налази се у Буенос Аиресу. Наведени споразум [\[9\]](#) потписало је 47 земаља и он тренутно представља основну правну регулативу која дефинише и одређује статус овог јужног континента. Наравно, споразумом је установљено да Антарктик представља заједничко добро и да се на његовој територији могу оснивати научно истраживачке базе. Територија Антарктика је подељена на одређену врсту интересних сфера између оних земаља које су успоставиле станице тј. између САД, Русије, Велике Британије, Јапана, Франсуске, Аргентине, Белгије, Новог Зеланда, Јужне Африке и Норвешке.

И ако поменути споразум изричито забрањује сваку милитаризацију Антарктичке територије, сасвим је изгледно да у блиској будућности светске силе полако али прогресивно почну да игноришу одређене тачке ове декларације, што би врло лако могло да доведе и до јачања присуства војних снага. Свакако, Америка и Русија располажу са флотом која укључује велики број подморница које би могле да појачају своје присуство као и патроле у овом најхладнијем делу света тако да можемо пре или касније очекивати и пораст тензија на Јужном полу као што је то већ случај са Северним полом. Нарочито када славине из којих тече црно злато полако почну да се затварају у наредој деценији. Ово би могло да доведе до неслућених сукоба на глобалном нивоу које би тешко спречили било какви споразуми јер се чак и земље потписнице ретко када држе прописа и повеља које су саме донеле.

Како би изгледало могуће решење ових проблема који нас несумњиво очекују у не тако далекој будућности? Као прво, јако је тешко и незахвално предвидети какав ће развој ситуације бити на Арктику а нарочито на Јужном полу, нарочито уколико се настави са милитаризацијом и ратним играма које не чине никаквог добра већ само доприносе јачању тензија. На жалост, чини се да је тешко да ће се ускоро изнаћи неко трајно решење које ће бити базирано на поштовању међународног права и које ће задовољити све заинтересоване стране. Али будућност наше планете свакако зависи од оваквих напора тако да се само можемо надати да ће разум светских лидера ипак превагнути над похлепом и да ће се на крају ипак наћи неко компромисно решење.

Питање је колико би прелазак на неке друге врсте горива и изворе енергије, које се најављује већ готово деценијама, могло да свет извуче из нарастајуће неенергетске кризе, али ради наше будућности и ради будућности наше деце можемо се само надати

Благо испод леденог покривача

Пише: Владимир Јевтић
субота, 20 март 2010 17:25

да ће разум ипак превагнути и да ће евентуални прелазак на друге, чистије, облике енергије решити огромне енергетске проблеме. То би спасило нашу планету као и нас саме. Морамо у то веровати и ако је тешко.

[1] <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/185/40586.html>

[2] <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0474&language=EN&ring=P6-RC-2008-052>

[3] <http://en.rian.ru/world/20080214/99207378.html>

[4] <http://en.rian.ru/russia/20070801/70127765.html>

[5] <http://www.scribd.com/doc/27133606/%D0%9Cauro-de-Bonis-Osvajanje-Severnog-pola-%C4%8Dlanak-u-geopoliti%C4%8Dkom-%C4%8Dasopisu-Limesplus-br-12-IV-izd-Hesperiaedu-Beograd-2009>

[6] <http://englishrussia.com/index.php/2007/01/04/murmansk-military-objects/>

[7] <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=13975>

[8] <http://www.russiaprofile.org/page.php?pageid=International&articleid=a1184076124>

[9] http://www.atsummit50.aq/treaty/full_text.php